

Xi Kompożituri tal-Belġju u r-Regġuni li jdawruh

Carl Borg

Meta wieħed isib ruħu student ta' kompożitriċi Fjamminga fil-Konservatorju Rjali ta' Brussell, ma tonqosx il-kurzità li jiskopri u jifhem l-għerūq tat-tradizzjoni mużikali li jinsab fiha. Meta wieħed jara dawn l-iżviluppi mużikali li seħħew fir-regġuni tal-Fjandri u l-Wallonja, jifhem li dawn kienu parti essenzjali mill-istorja mużikali Ewropea u mill-formazzjoni tal-mużika kif nafuha llum¹. Wieħed jista' jiskennja l-QR code (jew jaċċessa din il-ħolqa tinyurl.com/mkbibc2023) u jsegwi n-numri fil-parentesi kwadri biex jisma' xi siltiet bħala eżempju tal-mużika tal-kompożituri msemmija. Din il-kitba hija biss kummentarju dwar il-kuntest tal-mużika li tinstab fil-ħolqa, u b'hekk, is-smiġħ tas-siltiet huwa l-qofol ta' dan il-vjaġġ mużikali tul l-istorja.

Guillaume Du Fay (ca 1397-1474)[#1 *Nuper rosarum flores*: miktuba għall-konsagrazzjoni tal-koppla ikonika tal-Katidral ta' Firenze fl-1436] kien figura ċentrali ta' żmienu. Imwieled f'Beersel, qrib Brussell, Du Fay serva fl-iżjed pozizzjonijiet prestiġjużi fl-Italja, Franza u l-Artijiet il-Baxxi. Ħafna mill-mużika tiegħu tikkonsisti minn tliet vuċijiet, bil-melodija fil-*cantus*, appoġġat mit-*tenor* u *contratenor* [#2 *Se la face ay pale*: eżempju tat-tliet partijiet]. Huwa kien proponent tal-*fauxbourdon*, teknika tal-kompożizzjoni li tagħmel użu mit-tielet u s-sitt intervall, adattata mill-iskola mużikali Ingliza [#3 *Ave Maris Stella*: eżempju ta' *fauxbourdon*]. Innota kif ġieli f'dawn iż-żminijiet l-istrumenti kienu jirdoppjaw il-partijiet kantati]. Ix-xogħlijiet ta' dan il-kompożitur ġew ippreservati f'madwar mitt manuskritt ikkupjat bejn l-1420 u l-bidu tas-seklu sittax, imxerrda ma' Spanja, il-Polonja, l-Italja u l-Iskozja – xhieda ċara li l-mużika sagra u l-kanzunetti sekulari ta' Du Fay kienu magħrufa u kantati fl-Ewropa kollha.

Kompożitur Franko-Fjamming magħruf tal-ġenerazzjoni ta' wara Du Fay kien **Jean de Ockeghem (ca 1420-1497)[#4 *Kyrie minn Missa***

prolationum]. Magħruf għall-vuċi tiegħu, l-ewwel impjeg ta' Ockeghem kien bħala kantant fil-katidral ta' Antwerp. Wara huwa serva bħala kompożitur għal diversi rejiet Franciżi għal madwar ħamsin sena, u kien smat partikularment għall-

quddisiet li kien jikteb. Ix-xogħlijiet ta' Ockeghem u l-kontemporanju tiegħu Busnoys juru biċ-ċar it-tranzizzjoni bejn l-istil antik tal-kontrapunt² (fejn il-partijiet tal-*cantus* u *tenor* kienu l-iżjed importanti) għal dak ġdid, ikkaratterizzat mill-ugwaljanza bejn il-partijiet kollha.

Ftit mużiċisti laħqu l-fama u l-influenza ta' **Josquin des Prez (ca. 1450-1521)**. Il-mużika ta' Josquin kienet stampata jew ikkupjata f'manuskritti fuq skala ġdida għal żmienu. Hu serva

Josquin des Prez

fl-iżjed irwoli prestiġjużi fil-knejjes u l-qrati ta' Franza u l-Italja. Waħda mill-iżjed siltiet popolari ta' Josquin hija *Mille regretz* [#5]. F'ċerti punti f'din il-kompożizzjoni, l-erba' vuċijiet jimxu bl-istess ritmu (omofonija), filwaqt li f'ohrajn jimitaw lil xulxin u jgħaddu l-melodija bejniethom. Josquin kien magħruf ma' dawk ta' żmienu stess għall-espressjoni u l-emozzjoni fil-mużika tiegħu u għall-ħila tiegħu biex iqabbell sewwa dawn il-ħsus mal-kitba li jkun qiegħed jikteb il-mużika għaliha. Għalkemm din l-espressività hija karatteristika tal-mużika li llum il-ġurnata nikkunsidraw komuni, dan ma kienx dejjem il-każ fiż-żminijiet ta' qabel Josquin [#6 *Faulte d'argent*].

Fost l-iżjed kompożituri magħrufa u influwenti, wieħed isib lil **Orlande de Lassus (ca 1532-1594)[#7 *Cum essem parvalus*]**. Flimkien mal-kontemporanji tiegħu, it-Taljan Giovanni Pierluigi da Palestrina u l-Ispanjol Tomás Luis de Victoria, de Lassus kien fil-qofol tal-iżvilupp tal-istil polifoniku³

LOCAL & OVERSEAS
funeral arrangements

Offering
UNDERSTANDING & INTEGRITY

PRE-ARRANGEMENT
services available

John Bray
& Family
FUNERAL SERVICES

John Bray - Funeral Director

WE DON'T
just arrange funerals,
WE HELP
create meaningful days

PROFESSIONAL
GUIDANCE
through difficult times

24/7 Service

Local & Overseas funeral directors

Moderate Prices

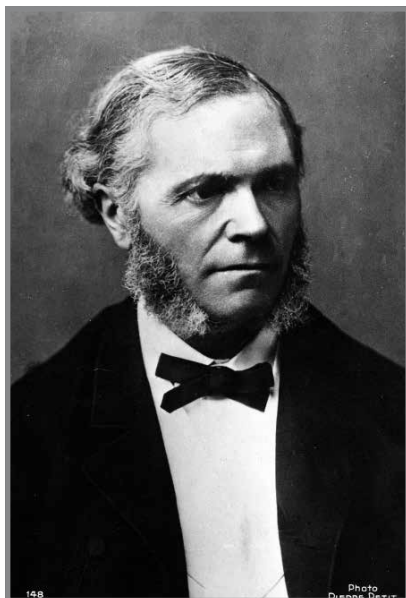

Garage/Office Funeral Services, Lampuki Street, St Paul's Bay
Office Funeral Services, Triq Salvinu Vella Mellieha
Residence 117, Our Lady of Fatima, Parades Street, St Paul's Bay

Tel: 21585716 | 21573588 | 21571260 | 21522400 (*Mellieha office*)
Mob: 99493479 | 79493479

Email: johnbrayandson@yahoo.com

www.johnbrayandsonmalta.com

Mix-xellug għal-lemin: César Franck, Henri Vieuxtemps u Eugène Ysaÿe

tar-Rinaxximent. Huwa kiteb 'il fuq minn 2,000 biċċa xogħol għall-vuċi f'ħames lingwi differenti.

F'dan il-punt fl-istorja, l-artijiet li fformaw il-Belġju modern kienu taħt il-ħakma tad-Duka ta' Bourgogne, u wara nħakmu wkoll minn diversi ħakkiema oħra minn Franza, Spanja u l-Awstrija. Din is-sitwazzjoni nbidlet bil-formazzjoni tal-istat tal-Belġju bħala monarkija kostituzzjonali fl-1830. **César Franck (1822-1890)**, imwieled u mgħallem f'Liège (dak iż-żmien parti mir-Renju Unit tan-Netherlands), għalhekk jista' jiġi kkunsidrat bħala wieħed mill-ewwel kompożituri tal-Belġju modern. Wara li studja fil-Konservatorju ta' Pariġi, hu kien il-figura fuq quddiem nett tal-moviment biex il-mużika Franċiża tilhaq il-livell tekniku u emozzjonali u l-fama li kienet tgawdi l-mużika Ġermaniża. Dan grazzi għaċ-ċirku ta' mużiċisti li Franck dawwar madwaru fi żmien bħala professor tal-orgni fl-istess konservatorju. [#8 *Psaume 150* għal kor, orkestra u orgni]. Kontemporanju ta' Franck kien il-vjolinist u kompożitur **Henri Vieuxtemps (1820-1881)**. Vieuxtemps influwenza bil-kbir it-teknika tad-daqq tal-vjolin. Daqq f'ħafna partijiet tal-Ewropa u l-Amerka u għallem fil-konservatorji ta' San Pietruburgu u Brussell. Huwa kiteb għadd ta' kompożizzjonijiet – l-iżjed għall-istrumenti tal-korda, però magħruf l-iżjed għas-seba' kuncerti tal-vjolin [#9 *III. Scherzo mir-Raba' Kuncert tal-Vjolin*]. Bħall-għalliem tiegħu, Vieuxtemps, **Eugène Ysaÿe (1858-1931)** kien kemm vjolinist u kompożitur, però kien rinomat ukoll għad-direzzjoni tiegħu tal-orkestra. Hu kien fundatur tal-Kwartett Ysaÿe – l-istess grupp li, fost oħrajn, daqq għall-ewwel darba l-uniku kwartett għall-korda ta' Claude Debussy. Bħala kompożitur huwa l-iżjed magħruf għas-sitt sonati tal-vjolin mingħajr akkumpanjament.

Henri Pousseur

Wieħed jista' jara l-proficjenza ta' Ysaÿe fid-daqq tal-vjolin riflessa fil-kompożizzjonijiet tiegħu [#10 *It-Tielet Sonata tal-Vjolin*].

Fis-snin wara t-Tieni Gwerra Dinjija, id-dinja tal-mużika klassika daħlet f'fazi sperimentali. Kien skartat dak kollu li ġie qabel, fosthom it-tonalità u l-forom tradizzjonali mużikali. Din l-esperimentazzjoni saret fil-parti l-kbira tagħha f'Darmstadt, il-Ġermanja, fejn numru ta' kompożituri komplew jiżviluppaw tekniċi bħas-Serjaliżmu⁴ u l-użu tal-elettronika fil-mużika. **Henri Pousseur (1929-2009)** kien wieħed minn dawn il-kompożituri. Hu esperimenta b'kuncetti aljetoriċi,

Philippe Boesmans

jigifieri b'biċċiet mużikali fejn ċerti deċiżjonijiet mużikali jithallew f'idejn l-interpretu [#11 **Scambi**: Silta aljetorika elettronika fejn l-ordni tat-12-il saff tiħalla f'idejn dak li jkun qiegħed jesegwixxi s-silta. B'hekk is-silta dejjem tinstema' differenti]. Apparti l-kitbiet mużikali tiegħu, Pousseur ħalla warajh ukoll numru t' artikli u kotba dwar il-mużika, u serva wkoll bħala direttur rivoluzzjonarju tal-Konservatorju Rjali ta' Liège. **Philippe Boesmans (1936-2022)** ukoll kien parti mill-iskola serjalista ta' Darmstadt, però wara ftit il-mużika tiegħu evolviet f'direzzjoni iżjed melodika, karatterizzata minn sezzjonijiet ċari u distinti, u ċelloli ta' ritmi li jirrepetu ruħhom. Huwa kien orkestratur fin u kien jesperimenta bit-timbri varji li joffru l-istrumenti orkestrali [#12 **I. Dernière Rêve (L-Aħħar Holma) mix-xogħol għall-pjanu u l-orkestra Fin de nuit (Tmiem il-lejl)**]. Huwa magħruf l-iżjed għall-opri li kiteb waqt li kien il-kompożitur residenti ta' La Monnaie, it-teatru nazzjonali tal-opra fi Brussell.

L-avvanzi u x-xogħol tal-kompożituri msemmija hawn fuq, flimkien ma' sistema edukattiva b'sisien sodi, wasslu għall-generazzjoni preżenti ta' kompożituri Belġjani bħal Wim Mertens (1953-), Luc Brewaeys (1959-2015), Kris Defoort (1959-), Dirk Brossé (1960-), Wim Henderickx (1962-2022) u Annelies Van Parys (1975-) [#13 **Eco...del vuoto**], u l-generazzjoni l-għdida li kulma jmur qiegħda tiżviluppa u timmatura.

Referenzi

- ¹ Ta' min wieħed jinnota l-element ta' incertezza dwar l-origini ta' ċerti kompożituri ta' żmien ir-Rinaxximent u l-era Barokka, kif ukoll dwar ir-regjuni li kienu differenti mill-fruntieri tal-pajjiżi kif nafuhom illum. Konsegwenza ta' hekk, f'dan l-artiklu jissemmew kompożituri li jew twieldu fil-Belġju (jew fir-regjuni storiċi li issa jappartjenu lill-Belġju) jew kompożituri meqsjusin bħala Franko-Fjammingi – jigifieri mir-regjuni bejn it-Tramuntana ta' Franza, il-Fjandri u n-Netherlands.
- ² Kontrapunt: It-teknika li biha kompożitur jgħaqqad minn tal-inqas żewġ linji mużikali (imsejha vuċijiet) flimkien b'tali mod li jkunu jiddependu minn xulxin armonikament, iżda jkunu indipendenti minn xulxin f'dak li huwa ritmu u melodija.
- ³ Mużika polifonika: mużika li tikkonsisti minn numru ta' linji melodiċi indipendenti superimposti. L-oppost hija mużika omofonika (il-vuċijiet kollha jkantaw noti differenti, iżda bl-istess ritmu) jew mużika monofonika (il-vuċijiet kollha jkantaw parti identika).
- ⁴ Is-Serjalizmu: Fl-origini tagħha fl-għoxrinijiet, Arnold Schönberg ippropona li t-teknika tas-serjalizmu kienet tirrikjedi li kompożitur johloq serje li tuża t-12-il ton tal-iskala mużikali f'ordni fissa. Fuq din is-serje l-kompożitur seta' jibni l-kompożizzjoni tiegħu, billi fost l-oħrajn, jimmanipula s-serje originali billi jaqraha b'lura jew jibda minn fuq nota differenti waqt li jzomm l-istess intervalli bejn in-noti. Wara t-Tieni Gwerra Dinjija, kompożituri bħal Olivier Messiaen u Milton Babbitt bdew japplikaw dawn ir-regoli fissi anke għal parametri mużikali oħrajn bħad-dinamika, ir-ritmu u l-artikolazzjoni ta' kull nota individwali. Eventwalment, din il-missjoni biex jintlaħaq kontroll assolut fuq il-mużika għet abbandunata, u t-teknika (jew elementi minnha) baqgħet tintuża biss f'kontest inqas strett.

iCAM
PHOTOGRAPHY • DESIGN • PRINT
EST 2011

ICAM OUTLET

WE OFFER A WIDE
SELECTION OF DESIGNED
ITEMS, PRINTING AND
PHOTOGRAPHY SERVICES

/SHOP
44, TRIQ SAN MIKIEL,
MELLIEHA

/STUDIOS
81, MANNARINO ROAD,
BIRKIRKARA

M. +356 9948 9183
E. info@icamstudios.net

icamstudios.net